

תלמיד, מורה, מנהיג

**פרופסור אברהם גינזבורג, נשיאה של
האוניברסיטה הפתוחה בשנים 1987-1977,
אדם צנוע, בעל חזון, ומנהל קפדן. הניח את
התשתית, ויצר את הדפוסים להתנהלות
האוניברסיטה, והוביל אותה בשנים הראשונות
המשמעותיות ביותר.**

כנשיא, ויותר מעשרים שנה מאז נהג לפקוד את המוסד
בדרך קבע.

"היה לו עיקרון, שנשמע היום ארכאי מאוד - שלא
עושים שימוש בכספי ציבור, והוא התייצב על שתי רגליו
האחוריות בסירוב מוחלט לקבל אפילו שקל מכספי
ציבור", אומרת גרניט. "הוא היה איש מקסים, וצר לי
שלא הספקתי לעבוד איתו כנשיא, כי הגעתי רק אחרי
שפרש, והספקנו להכיר רק כאשר הגיע לישיבות מועצה.
אבל כשהיה מגיע תמיד היה אומר לי: 'שלום מלי, ידעת
שמאלי זה גם שם של מדינה באפריקה?' כך בכל פעם
מחדש, בטקס חביב".

מקים המחלקה למדעי המחשב בטכניון

גינזבורג נולד ב־1 באוגוסט 1926 בעיר נובוגרודק,
אשר אז נכללה בתחומי פולין (כיום בלארוס). עד
פרוץ מלחמת העולם השנייה ב־1939 הספיק ללמוד
במשך שנה אחת בגימנסיה פולנית. הוא עבר את ימי
המלחמה בנובוגרודק (עד אמצע יוני 1941), ובהמשך
בסיביר - שם סיים בית ספר תיכון ב־1944. במשך

גם כשפרופ' אברהם גינזבורג כבר לא היה נשיא,
אבל עדיין חבר מועצת האו"פ - הוא המשיך
להגיע לאוניברסיטה ונותר אדם צנוע ועניו,
המסתפק במועט. מלי גרניט, המזכירה המיתולוגית של
נשיאי האו"פ, זוכרת שלמרות גילו המתקדם גינזבורג
סירב שתארגן לו הסעה במונית, על אף שמדובר בהסעה
שהגיעה לו כדיון, ושחברי מועצה אחרים קיבלו באופן
אוטומטי.

"הוא בשום פנים ואופן לא הסכים שיסיעו אותו על
חשבון האוניברסיטה והתעקש לנסוע במכוניתו הישנה
שהיתה לו, עד שכבר לא היה יכול לנהוג יותר. אבל גם
אז המשיך להגיע למפגשים בכוחות עצמו, ולא אפשר לי
לסדר לו מונית. הוא המשיך להגיע לישיבות המועצה גם
בגיל מבוגר מאוד, כשהשמיעה היתה כבדה עליו, וראיתי
שקשה לו - ועדיין לא ויתר על המעורבות שהייתה
חשובה לו כל כך".

צניעות ואהבת אדם - אלו התכונות שזוכרים חבריו
ובני משפחתו של גינזבורג עד היום, על אף שחלפו יותר
מ־35 שנה מאז סיים את כהונתו הממושכת והמרשימה

פרופ' אברהם
גינזבורג ז"ל

של פרופ' פרנץ אולנדורף. הוא המשיך ללמוד לקראת דוקטורט בהדרכתו של פרופ' דב תמרי, וב-1959 הוענק לו התואר D.S.c. במתמטיקה על ידי הטכניון. עבודת הדוקטורט של אברהם גינזבורג הייתה בתחום האלגברה של מערכות בינאריות, וחלק מפרסומיו עוסקים בתחום זה.

במחצית הראשונה של שנות ה-60 החל גינזבורג לחקור בנושאים בתורת האוטומטים (מהענפים התיאורטיים של מדעי המחשב). בתחום זה שיתף פעולה עם פרופ' מיכאל יואלי מהפקולטה למדעי המחשב בטכניון במשך שנים רבות. ב-1959 הוא מונה כמרצה, ב-1963 מונה כמרצה בכיר, וב-1967

שנתיים (1944-1946) לימד מתמטיקה באותו בית ספר. בשנת 1946 הגיע עם משפחתו ללודז' בפולין, וכעבור חודשים אחדים הם עברו לגרמניה, שם עסק בהוראת מתמטיקה לילדי מחנות שארית הפליטה. באפריל 1949 עלה ארצה, ובסתיו באותה שנה התחיל ללמוד בפקולטה להנדסת חשמל בטכניון. בשנת 1953 סיים את לימודיו בתחום הזרם החלש והוענק לו תואר B.Sc. (Summa Cum Laude). בהנדסת חשמל מטעם הטכניון. שנה לאחר מכן עבר גינזבורג את הבחינות שהיו נהוגות אז בטכניון, וקיבל תואר מהנדס אלקטרוניקה EE. באותה שנה נישא לפנינה לבית גולד, ולימים נולדו להם שני בנים ושלוש בנות. בשנת 1955 הוא סיים את התואר M.S.C. בהנדסת חשמל בהדרכתו

כפרופסור חבר. כל אלה במתמטיקה. ב-1971 מונה כפרופסור במדעי המחשב. כל המינויים האלה היו מטעם הטכניון.

בשנים 1965-1967 שהה אברהם גינזבורג שנתיים באוניברסיטת קארנגי מלון שבפיטסבורג פנסילבניה בתפקיד של Visiting Associate Professor בפקולטה למתמטיקה ובפקולטה למדעי המחשב. בהיותו שם כתב את הספר *Algebraic Theory of Automata*, שפורסם בשנת 1968 על ידי ההוצאה Academic Press במסגרת הסדרה *ACM Monograph Series*.

עם שובו משהות ב-Carnegie Mellon University בשנת 1967, פעל גינזבורג להקמת מחלקה עצמאית של מדעי המחשב בטכניון, והוא מונה כראש המחלקה הראשון שלה. יש לזכור שרק שנתיים קודם לכן הוקמה המחלקה הבינלאומית הראשונה בתחום מדעי המחשב באוניברסיטת סטנפורד שבקליפורניה. בשנה הראשונה הוצעו במחלקה לימודים לתארים גבוהים בלבד, אבל כבר ב-1 באוקטובר 1970 החלו בה לימודים לתואר ראשון במדעי המחשב. הטכניון היה המוסד הראשון בארץ שהנהיג לימודים אלה. המשימה של גיוס אנשי סגל במדעי המחשב אינה קלה כלל ועיקר אפילו בימינו אנו, אך באותם ימים הייתה זו משימה קשה שבעתיים. מסירות הקבוצה הקטנה הראשונה שהתגייסה לדבר לא ידעה גבול, והיא אכן נשאה פרי. היום הפכה המחלקה לפקולטה גדולה ומפוארת בטכניון.

בתקופת כהונתו כראש המחלקה למדעי המחשב יזם גינזבורג וסייע לפתח תוכנית לימודים במדעי המחשב עבור בתי הספר התיכוניים בארץ. הוא מונה כחבר מועצת מטח (המרכז לטכנולוגיה חינוכית), שבראשה עמד מקס רואו, מנהל קרן רוטשילד. אחרי שלוש שנים של כהונה כראש המחלקה למדעי המחשב מונה אברהם גינזבורג לממלא מקום משנה לנשיא ב-1972, ובשנים 1973-1976 - כמשנה לנשיא לפיתוח בטכניון.

שנים של הקמה ויצירת דפוסים

בשנת 1974 נוסדה האוניברסיטה הפתוחה ביוזמתה של קרן רוטשילד, אשר פתחה שעריה לראשוני הסטודנטים בשנת 1976. מר רואו, אשר כיהן כנשיא הראשון של האו"פ, הציע לגינזבורג להשתלב בפעילות המוסד הצעיר, תחילה כסגן נשיא (מאמצע 1976 עד פברואר 1977) והחל מפברואר 1977 כנשיא. כהונה זו נמשכה עשר שנים וחצי, עד ה-30 בספטמבר 1987.

שנות כהונתו של אברהם גינזבורג כנשיא האוניברסיטה הפתוחה היו שנים של הקמה ויצירת דפוסים. שנים קריטיות שעיצבו את דרכה של האו"פ - את דרך פעולתה, את מבנה הסגל האקדמי שלה, ואת דרך עבודתו של סגל העובדים. גינזבורג ניווט את האוניברסיטה אל עבר העתיד בהצלחה רבה. הוא גייס את גרעין העובדים, הפיץ רוח התנדבות ומסירות מופלאה, ויצר בקרב כולם תחושת שותפות בהקמת מפעל לאומי המלווה בהתלהבות אמיתית.

"הוא ניהל את האוניברסיטה מלמעלה, אבל גם דקדק בפרטים הכי קטנים", מספרת פרופ' יהודית גל-עזר, שעבדה לצידו במשך שנים רבות. "זאת יכולת נדירה. אפשר לומר שהוא התחיל את היום בקריאה מדוקדקת של הקורסים החדשים שפותחו וסיים אותם בדיונים עם משרד החינוך".

גל-עזר זוכרת שבתחילה התקשתה להתקדם תחת ניהולו של גינזבורג, שהיה מנהל קשוח יחסית. "הגעתי לחוג למתמטיקה כבורג קטן, והוא אמר: 'יש לנו מספיק חברי סגל במחלקה', אז צורפתי כעובדת מן המניין תחילה ועסקתי בפיתוח. לימים, כשקיבלתי בשנת 1992 את המינוי לחברת סגל בדרגת מרצה בכיר, ערכו לי מסיבה במחלקה, ואברהם הגיע בתור אקס-נשיא. אני לא אשכח את הנאום שנשא שבו התנצל בפניי לעיני כולם. הוא אמר שהוא מתחרט שלא הבחין בפוטנציאל שלי בזמן אמת, ביכולות שלי ובאנרגיות ובמוטיבציה. אותי זה ריגש מאוד, שאדם במעמדו יודע להודות בטעות בפומבי כך. זאת הייתה הוכחה גדולה לאנושיותו הגדולה".

בשום פנים ואופן לא הסכים שיסיעו אותו על חשבון האוניברסיטה והתעקש לנסוע במכונית הטרנסטה שהיתה לו, עד שכבר לא היה יכול לנהוג יותר אבל גם אז המשיך להגיע למפגשים בכוחות עצמו, ולא אפשר לי לסדר לו מונית

פרופ' גינזבורג
(משמאל) בטקס
חלוקת תארים
באו"פ

כל אחת מהן. מהר מאוד אישרה ועדת המכרזים שזימן גינזבורג את אחת ההצעות. היום זה לא היה עובר ככה - תהליך רכש כזה יכול לקחת חודשים. אבל אצל גינזבורג קבלת החלטות נכונות תוך כמה שבועות היתה תופעה אופיינית מאוד, ואני זוכרת שהאו"פ הייתה מוסד יעיל מאוד בזכותו".

לאחר שסיים גינזבורג את כהונתו בת העשור באוניברסיטה הפתוחה הוא לא ניתק את קשריו עימה. הוא המשיך להיות קשור באופן הדוק לאו"פ ומעורב בפעילויותיה השונות. מה־1 באוקטובר 1987 עד ה־31 במאי 1999, עת יצא לגמלאות, עבד כפרופסור במדעי המחשב באוניברסיטה הפתוחה, הקדיש את זמנו להכנת קורסים במדעי המחשב ובמתמטיקה וקיבל על עצמו תפקידים שונים אד־הוק שהוטלו עליו על ידי הנשיאים שכיהנו אחריו. מ־1987 הוא שימש גם כסגן הנגיד של האוניברסיטה. בשנת 1988 הוענק לו התואר Honorary degree of Doctor of the University על ידי האוניברסיטה הפתוחה האנגלית וב־1990 תואר דוקטור כבוד לפילוסופיה על ידי מכון ויצמן למדע ברחובות.

פרופ' גינזבורג
ודורותי דה
רוטשילד בטקס
פתיחת קמפוס
רמת אביב 1976

באותם ימים האוניברסיטה הפתוחה הייתה מוסד קטן יחסית, שבו כולם מכירים את כולם. "הניהול והבירוקרטיה היו שונים מאוד ממה שמוכר לנו היום", משחזרת גל־עזה. "היינו מכולת, והיום אנחנו סופרמרקט. אברהם היה מנהל יעיל מאוד, הוא ידע לקבל החלטות מיידיות, והייתה לו יכולת הבחנה מדהימה בין טוב ורע, בין חשוב ושולי. אני זוכרת שעסקתי בפיתוח של קורס שקראנו לו 'חישוב נומרי', שניסינו לשעתק מהאוניברסיטה הפתוחה באנגלייה. זה היה קורס המשלב תיאוריה ומעשה, אשר באנגלייה הוא כונה 'אנליזה נומרית'.

"באו"פ חשבו שהקורס לא מספיק מעמיק ולכן כינינו אותו חישוב נומרי. אבל הייתה לנו בעיה, כיוון שלא היו ברשותנו מערכות מחשב כמו באנגלייה. הציעה אחת היועצות שנעבוד עם מחשבוני שנראים כמו טלפונים ניידים כיום וניתנים לתכנות. פניתי לגינזבורג עם ההצעה לרכוש את המחשבוני האלה, והוא מייד אמר: 'או קיי, תכיני כמה הצעות מכמה חברות'. ואני אקדמאית צעירה, קצת אחרי הדוקטורט, התחלתי לתחקר את תעשיית המחשבוני בלי לדעת מימיני ומשמאלי. ואצל גינזבורג הכול היה צריך להיעשות מהר מהר. תוך שבועיים היו לי שלוש הצעות מחיר שונות, ואני פירטתי לאברהם מה היתרונות והחסרונות של

פרופ' גינזבורג עם
פרופ' גל-עזר

למסעדה רק אחרי שקיבל אישור מאשתו פנינה, שזה בסדר לאכול שם.

"הוא לא היה איש עם סנטימנטים, לפחות כלפי חוץ. אבל פעם בשנה היה נפגש איתי ועם ציפי ארליך, שיחדיו הקמנו את מחלקת מדעי המחשב. לגינזבורג היה יום הולדת באוגוסט, לי בספטמבר ולציפי באוקטובר. אז סביב התקופה הזאת היה מזמין את שתינו לארוחת צהריים במשך שנים. במפגש הקבוע הזה היה מספר לנו המון סיפורים על חייו האישיים, על אמו ועל קורותיו. ובסיפורים האלה נחשפה כל האנושיות שבו, כל מעטה הקשיחות הוסר ונחשף פן אחר, פחות מוכר."

בשנת 1991 עם התפרקות ברית המועצות פנתה לשכת הקשר לאוניברסיטה הפתוחה בשאלה "מה נוכל

גל-עזר: "הוא המשיך לפתח קורסים בתורת הגרפים ומתמטיקה בדידה, אבל היה מדהים לראות איך הוא עבד. הוא סירב לקבל לעצמו משרד, אפילו חדרון. באותה תקופה ישבנו בניין מט"ח ברמת אביב, אז הוא ישב אצלי במשרד ליד שולחן, וכך פיתח קורסים במשך שנים. מדהים! אי אפשר לתאר זאת בימינו: נשיא לשעבר, מסרב לקבל משרד משל עצמו. בהמשך, כשעברנו לבניין ברמת אביב למקום משלנו, בנו את מה שכונה 'הקומה הלבנה' של צוות מדעי המחשב, ושם כבר דאגו לו לחדר. הוא היה מגיע מוקדם בבוקר ויושב לפחות עד הצהריים, פשוט יושב ועובד בלי הפסקה.

"הצניעות שלו באמת הייתה נדירה, בוודאי במונחים של ימינו. הוא לא העז אפילו להשתמש בטלפון במשרד כדי להתקשר הביתה - והיה טורח לרדת לטלפון הציבורי. במשך היום היה שותה רק מים רתוחים, והיה הולך

לעשות עבור יהודי חבר המדינות?" תוך זמן קצר נבנתה תוכנית עבודה. "תרגמנו לרוסית קורסים בנושאי יהדות וישראל ותוך מספר חדשים התחלנו ללמד ברחבי ברית המועצות, מהמדינות הבלטיות במערב ועד לקצה סיביר במזרח", מספר פרופ' יצחק דותן, מהמחלקה למדעי הטבע והחיים באו"פ. "עמדתי בראש הפרויקט, והניהול בחבר המדינות היה באחריותה של ויקטוריה ליבין שהיתה מנהלת מעבדת מדעי הטבע והחיים באו"פ והושאלה לעבודה בשגרירות ישראל במוסקבה.

"לאחר מספר שנים שבהן צמח הפרויקט ובשיאו למדו בו כ-13,000 סטודנטים עבר הפרויקט לניהולו של פרופ' גינבורג, ובמועד זה חל שינוי מהותי בפרויקט. עד לאותו הזמן תרגמנו לרוסית כ-10 קורסים. התייחסנו לפרויקט כאל פרויקט ציוני להנחלת השכלה בתחומי היהדות וישראל ליהודי ברית המועצות לשעבר. אברהם, במעוף שאפיין אותו, החליט שמה שנעשה איננו מספיק וכי עלינו להשלים תוכנית לימודים לתואר אקדמי מלא. תוך מספר שנים גייס תרומות ודאג לפיתוח קורסים שיאפשרו לסטודנטים להשלים תואר מלא. ואמנם כיום יש לנו בוגרים לתואר ברוסית. הוא אהב את הסטודנטים ונהנה לשוחח עמם ברוסית. הפרויקט נסגר מטעמים כלכליים לאחר קרוב ל-20 שנות פעילות, אך עד היום אנו נפגשים בסטודנטים שלמדו קורס אחד או תואר מלא בתוכנית והם זוכרים אותה לטובה בהיותה הגשר הראשון ליהדות וישראל".

שילוב של חוכמה, דמיון ורגש

עם מותו בדצמבר 2020, הותיר אחריו גינבורג שני בנים ושלוש בנות, אשר כתבו לזכרו עבור "אסכולה" את הדברים הבאים:

"כמי שחייו התהפכו ביום אחד ובגיל צעיר הפך לפליט, אבא שלנו לא האמין בנכסים חומריים. הנכסים החשובים באמת, אלו שמאפשרים לאדם לשרוד, להתפתח, לצמוח ולהגשים את חלומותיו, הם אלו שטבועים בו. שלושת הנכסים שעליהם דיבר ומהם היה לו בשפע הם חוכמה, דמיון ורגש.

"הראשון הוא **חוכמה** – מגיל צעיר אבא שלנו היה תלמיד מצטיין ומורה נלהב. לימודים היו דבר חשוב מאוד בעיניו, שכן צריך לדעת דברים, ובעיקר חשוב להבין אותם לעומק. החוכמה שלו לא התמצתה רק ביכולת שלו לפתור בעיות מורכבות במתמטיקה, לחשב תרגילי כפל ארוכים בראש (מה שמאוד הרשים אותנו כילדים) ולפתור סודוקו אכזרי במיוחד בקלות. הייתה לו התבונה להבין סיטואציות בין-אישיות ומערכתיות מורכבות, לזהות בכל מצב את לב העניין, במדויק ובמהירות. עוד לפני שסיימנו את המשפט, הוא כבר ידע מה אנחנו עומדים לומר ומה אפשר לעשות, וחבל על המילים שבדרך.

"מגיל צעיר אבא שלנו היה תלמיד מצטיין ומורה נלהב. לימודים היו דבר חשוב מאוד בעיניו, שכן צריך לדעת דברים, ובעיקר חשוב להבין אותם לעומק"

"החוכמה חשובה, אבל כפי שהיה אומר: 'צריך גם לדעת מה לעשות איתה' – ובשביל זה צריך **דמיון**. כל התלבטות וכל בעיה היו פתירות, מכיוון שתמיד היו לו רעיונות מקוריים, שנדמה שאף אחד אחר לא חשב עליהם. הדמיון והיצירתיות שלו אפשרו לו לחלום, אך גם לחשוב 'מחוץ לקופסה' על כל הדרכים האפשריות לממש את החלומות למציאות. הייתה לו היכולת לדמיון איך יכולה להיראות אוניברסיטה שכמוה עוד לא הייתה, וגם לבנות אותה הלכה למעשה. הוא היה בו זמנית איש חזון ואיש מעשה.

"השלישי, והחשוב מכול הוא **הרגש**. 'שום דבר לא שווה', כך נהג לומר, 'אם לא עושים אותו ברגש' – וכן, כל דבר שעשה, עשה מתוך התרגשות ותשוקה. הוא אהב את המשפחה, את ההורים שלו, את אמא שלנו, אותנו ואת הנכדים. הוא אהב אנשים – לבלות בחברתם, לשתות ולרקוד. הוא אהב מוסיקה, ואהב לשיר ולשרוק – לא היה איש ששרק יפה ממנו. הוא אהב את המתמטיקה, אהב ללמד, ואהב את המדינה, והכול התחבר אצלו לעשייה מלאת התלהבות. באותה אנרגיה שבה היה מעיר אותנו בשבתות מוקדם בבוקר לצאת לטיולים, כדי 'שנכיר את הארץ היפה שלנו', היה קם מוקדם ביום ראשון בבוקר ויוצא ליום מלא עניין ושמחה בעבודה. ההקמה והפיתוח של האוניברסיטה היו בשבילו מקור לגאווה עצומה. עבורו, לא היתה עשייה ציונית ממנה".